

Vytváření systémů monitorování a hodnocení výsledků integrace cizinců z třetích zemí¹ v EU a v ČR

Jana Vavrečková, Ivo Baštýř

Předložený příspěvek popisuje genezi a dosažený stav přípravy a realizace systémů monitorování a hodnocení výsledků politik integrace cizinců z třetích zemí v členských státech Evropské unie a samostatně v České republice. Závěry Rady EU (listopad 2008) a na ně navazující německé a švédské iniciativy soustředily pozornost na význam a bariéry vytváření monitorovacího systému na unijní úrovni, který by umožňoval porovnávání a využívání zkušeností mezi členskými státy. Obsahová a metodická úskalí takového systému jsou naznačena na pozadí složitosti procesů integrace v jednotlivých státech a diferenciací integračních politik mezi státy. K tomu přistupuje rozdílnost informačních systémů o cizincích z třetích zemí z hlediska vymezení této skupiny cizinců i obsahu a způsobu získávání dat. Je zřejmé, že započatý proces vytváření systému monitorování integrace bude vyžadovat několikaleté úsilí jak na národních, tak na evropské úrovni. Článek je úvodem do problematiky s cílem otevřít výměnu názorů a zkušeností k této náročné a aktuální problematice.

K 30. 6. 2009 žilo v ČR cca 296 tis. cizinců z třetích zemí, což představovalo dvě třetiny (66,9 %) všech cizinců pobývajících na českém území a podíl necelých tří procent (2,82 %) na obyvatelstvu ČR. To zdaleka nedosahuje rozměrů zemí západní Evropy; Nizozemsko udává podíl těchto cizinců cca 11 %, Španělsko 6,9 %, Rakousko 6,6 % apod.² Nicméně Česká republika jako hostitelská společnost přebírá odpovědnost za integraci těchto cizinců na svém území. Jedná se o zabezpečení všech formálních práv, která by umožňovala jejich participaci na ekonomickém, sociálním a kulturním životě³. Integrace je dlouhodobý, obousměrný proces postupného začleňování imigrantů do majoritní společnosti, reflektující přístup hostitelské společnosti k imigrantům a imigrantů k hostitelské společnosti. Divinský definuje integraci jako multidimenzionální, dynamický a oboustranný proces založený na recipročním respektování práv a povinností migrantů a majoritní společnosti (Divinský, 2008).

Pro podporu integrace cizinců vzniká řada politik a integračních konceptů, neboť integrace cizinců je pro zachování sociální soudržnosti hostitelských společností klíčová. Zkušenosti ze starých členských států EU ukazují, že nedostatečná integrace přistěhovalců může vést k závažným společenským problémům. Neintegrovaní imigranti mají tendenci žít v segregaci, jsou ve srovnání s většinou společností častěji postiženi nezaměstnaností, chudobou, mají nižší vzdělání a nižší příjem. Důsledky těchto jevů jsou přenášeny na děti imigrantů a segregace se stává problémem i dalších generací.

Integrační politiky jednotlivých členských států EU se sice značně liší, nicméně určité rysy mají společné. Evropská komise dlouhodobě prosazuje, aby implementace integračních politik přispěla

k rovnému zacházení s občany třetích zemí a srovnatelným právům a povinnostem s občany EU. Poslední léta zaznamenala posun integračních politik jednotlivých zemí k cíleným integračním opatřením. V ČR se stala předpokladem postupného vytváření cílené a systematické integrační politiky „Konceptce integrace cizinců na území České republiky“ přijatá v roce 2000 a aktualizovaná v roce 2006. Zpráva o její realizaci a návrhy dalších opatření je každoročně aktualizována a předkládána vládě ke schválení⁴.

V zájmu hodnocení průběhu a míry úspěšnosti integrace cizinců a plánování dalších cílených integračních aktivit je nezbytné vytvořit metodiku pro hodnocení integračního procesu. Vypracování nástrojů hodnocení integrace - monitorovacích indikátorů - má zásadní význam pro sledování přijatých opatření; tento význam si vrcholné evropské instituce plně uvědomují. V Evropské unii byly schváleny Společné základní principy integrace v listopadu 2004 a zároveň stanovena potřeba vypracování metodik pro vyhodnocování výsledků integrace. Toto stanovisko potvrdila Rada EU po konferenci ministrů v listopadu 2008 s tím, že hodnocení integrační politiky se stane evropskou prioritou. Rada navrhuje vypracování společných ukazatelů, které by umožnily porovnání zkušeností, výsledků a pokroku integrace cizinců v jednotlivých zemích. Švédské předsednictví (2. pol. 2009) věnovalo této oblasti mimořádnou pozornost; výsledkem toho byl návrh na stanovení klíčových ukazatelů v limitovaném počtu oblastí, které by byly využívány pro evropský monitoring a ověřování výsledků integrační politiky jednotlivých členských států. Systém zvolených indikátorů by umožňoval pravidelné vyhodnocování vývoje procesu integrace cizinců na národní i mezinárodní úrovni.

V České republice ucelená soustava relevantních monitorovacích indikátorů pro pravidelné vyhodnocování průběhu a účinnosti integračního procesu cizinců nyní vzniká a je průběžně upravována. Mnohé poznatky však nabízí zahraniční literatura.

Přístupy ke stanovení monitorovacích systémů integrace cizinců z třetích zemí v zahraničí⁵

Z obsahového hlediska lze mezinárodní projekty zabývající se monitoringem integrace cizinců rozdělit do dvou základních kategorií. První typ projektů se zaměřuje především na problémy sběru dat (např. z databází Eurostatu, OECD atd.); tento typ projektů současně řeší otázky spojené s výběrem vhodných indikátorů, jejich srovnatelností a relevancí. V druhém typu projektů je monitoring chápán jako nástroj používaný při tvorbě a hodnocení dopadů integrační politiky⁶; svou podstatou má obsahově širší zaměření. V mezinárodním kontextu podporují takto pojeté monitorovací systémy integrace cizinců výměnu zkušeností, proces vzájemného učení a porovnání situace migrantů v jednotlivých státech. Tímto způsobem dochází k identifikaci úspěšné integrační politiky a nezbytných opatření. Těžiště pozornosti u projektů zabývajících se stanovením monitorovacích systémů integrace cizinců spočívá ve výběru relevantních indikátorů.

Z metodologického hlediska lze v literatuře nalézt tři typy přístupu k monitoringu integrace cizinců.

První mírně netradiční přístup **monitoringu** je založen na sledování legislativního rámce integrace. Do této skupiny lze zařadit společný projekt *Migration Policy Group* (MPG) a *British Council* nazvaný *Migrant*

Integration Policy Index (MIPEX 2007). Projekt je inspirující z metodologického i obsahového hlediska. Jedná se o legislativní rámec integrační politiky v 25 členských a ve třech nečlenských zemích EU a z porovnání vypovídá rozdílnost v uplatňovaných integračních politikách jednotlivých států. K výpočtu celkového indexu integrační politiky konkrétního státu bylo použito více než 100 monitorovacích indikátorů a sledovanými oblastmi jsou:

- přístup na trh práce,
- sjednocování rodin,
- nárok na povolení k dlouhodobému pobytu,
- možnosti politické participace,
- přístup k státnímu občanství,
- antidiskriminace.

Výsledky projektu byly využity v Migrant Integration Policy Indexu, který popisuje dosaženou úroveň integrace cizinců ve členských státech EU (*Migrant Integration Policy Index 2007*).

Druhý přístup je zaměřen na konkrétní skupiny migrantů, které prostřednictvím zvolených indikátorů více či méně analyzuje. Příkladem tohoto pojetí je projekt *Benchmarking in Immigrant Integration* (Entzinger, H., Biezeveld R., 2003), který byl zpracováván pro potřeby Evropské komise. Projekt zkoumal možnosti vytvoření benchmarků a evropského monitorovacího systému integrace. Cílem studie ovšem není nastavení standardů integračního procesu pro EU jako celek, neboť ve státech panuje výrazná odlišnost imigrantů z hlediska jejich národnostní struktury i odlišnost migračních a integračních politik. Jedním ze základních cílů projektu je stanovit *definici integrace*, obecně použitelnou pro potřeby vyvíjeného systému a *operacionální definici* obecně použitelných monitorovacích indikátorů. Na základě studia literatury a porovnání jednotlivých typů migračních a integračních politik v členských zemích byly určeny čtyři základní sféry integrace cizinců a pro jejich měření následně hledány relevantní indikátory. U jednotlivých indikátorů byly pak specifikovány limity a problémové oblasti, kterým je třeba věnovat zvláštní pozornost.

Základní sféru integrace cizinců představovala oblast:

- socioekonomická,
- kulturní,
- občansko-politická a
- vztah většinové populace k imigrantům.

Jiným příkladem tohoto typu je mezinárodní projekt *Immigrant Integration Indicators* (Angel and others, 2007), na kterém spolupracovali partneři z 6 členských zemí EU (Španělska, Dánska, Itálie, Portugalska, Nizozemska a Německa). Zaměřuje se na vytvoření společného systému indikátorů pro měření integrace imigrantů ze třetích zemí. Při vyvíjení systému spolu-

pracovali zástupci státní administrativy, měst a regionů a organizace zastupující skupinu imigrantů. Hlavním cílem projektu byla identifikace a validace indikátorů použitelných pro měření integrace v jednotlivých státech EU. Zaměření projektu opět naráželo na komplikace v oblasti odlišností migračních a integračních politik a na těžko překonatelnou překážku v podobě různosti používaných základních definic. Logickým důsledkem bylo, že systémy nejsou vzájemně kompatibilní, třebaže ve většině sledovaných zemí je určitý systém monitoringu integrace cizinců/imigrantů uplatňován. Projekt nakonec dospěl ke konsenzu (mezi zástupci státní administrativy a organizacemi pracujícími s imigranty) na operacionální definici integrace a výsledný soubor indikátorů představuje prolnutí klíčových integračních oblastí. Z hlediska praktické využitelnosti byly vytvořeny tzv. „okamžité indikátory“, zaměřené na národní úroveň, které jsou považovány za základní, potřebné a reálně dostupné (tj. zdroje informací existují ve všech participujících zemích). Druhou skupinu tvoří tzv. „budoucí indikátory“, pro které bude nutné nejprve vhodně zdroje dat nalézt či vytvořit (*Immigrant Integration Indicators - Proposal for Contributions to the Formulation of a System of Common Integration Indicators, 2007*).

Za třetí přístup lze označit projekty, zaměřující se na určitou podmnožinu skupiny imigrantů (tzv. target group). Target group může být definována na základě různých kritérií, přičemž mezi nejběžnější patří typ pobytového statusu, zapojení imigrantů na trhu práce, účast ve vzdělávací soustavě, v sociálním systému atd., přičemž cílovým kritériem může být i regionální hledisko (cizinci v určeném regionu).

Projekt *Indicators of Integration* (2004), realizovaný edinburghskou Queen Margaret University College ve spolupráci s Home Office, byl zaměřen na hledání kvalitativních a kvantitativních indikátorů integrace uprchlíků do majoritní společnosti. Výsledný soubor má sloužit nejen pro potřeby státu, ale i pro vyhodnocování projektů realizovaných organizacemi pracujícími s imigranty. Systém indikátorů, vč. oblastí jejich pokrytí, byl vyvíjen na základě hledání společných rysů čtyřiceti definic integrace. Za základ pro integraci je považováno pobytové právo; za faktory usnadňující integraci znalost jazyka a kultury, bezpečnost a stabilita; za nástroje integrace zaměstnání, bydlení, vzdělání a zdraví. Sociální aspekty integrace představují vazby na státní instituce, majoritu, vlastní komunitu a jiné komunity ve společnosti.

Dalším projektem tohoto typu je například mezinárodní projekt *Target Group Monitoring* (Larsen, Ch. - Mathejczyk, W. - Neisen, V. - Schmid, A. - Musil, J. - Bittner, M. - De Bruin, P., 2009), na jehož

realizaci se, vedle řešitelů z Německa, Rakouska a Nizozemska, podílel i Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (VÚPSV) v Praze. Cílem projektu bylo vyvinout systém monitoringu integrace cizinců na regionálním trhu práce (v předem určeném regionu příslušné země) v těsné spolupráci se sférou místních regionálních institucí a relevantních regionálních aktérů. Základní skupina řešitelů zahrnovala čtyři instituce, které reprezentovaly různě strukturované evropské regiony³, ve kterých pracovní skupiny po dobu řešení projektu (18 měsíců) působily. Za Českou republiku byl vybrán, pro relativně vysokou nezaměstnanost při současném značném podílu cizinců na obyvatelstvu, region Ústeckého kraje. Zaměření na regiony pramenilo z předpokladu, že v rámci jednoho státu existuje řada výrazně odlišných regionů (z hlediska míry a struktury zaměstnanosti, zastoupení cizinců v populaci a dalších atributů), které je nutné při integraci zohlednit. Transfer poznatků a informací byl organizován formou workshopů na regionální úrovni a zřízená internetová platforma měla dialogický charakter. Obsahově tvořily projekt čtyři moduly, z nichž první sledované účely byl nejpodněnější modul druhý, jehož cílem byla specifikace jednotného koncepčního rámce monitoringu cizinců/imigrantů v určeném regionu. Každá pracovní skupina pak ověřovala vhodnost koncepčních východisek a sledovaných indikátorů se zaměřením na řešení chybějících údajů a určení metod (prošředků) pro předávání poznatků zainteresovaných aktérům v regionu.

Přístupy k řešení a monitorování integrace cizinců v České republice (situace do roku 2009)

Samotné problematice integrace cizinců se Česká republika věnuje koncepčně, legislativně i institucionálně. *Zásady koncepce integrace cizinců* schválila vláda ČR již v roce 1999 (usnesení vlády ČR č. 689/1999); o rok později byl tento dokument podrobněji rozpracován do *Koncepce integrace cizinců na území ČR* (usnesení vlády ČR č. 1266/2000). Oba dokumenty vyjadřují kladný postoj vládních institucí k integraci cizinců na českém území a systematický přístup k odstraňování překážek integračního procesu. Koncepce integrace cizinců je každoročně vyhodnocována a na základě usnesení vlády ČR každoročně předkládána „*Zpráva o realizaci koncepce integrace cizinců v příslušném roce a návrh dalšího postupu*“. Součástí této zprávy je i „*Koncepce výběru a zpracování statistických údajů spojených s migrací a integrací cizinců na území České republiky*“, kde je uveden soubor zdrojů statistických dat o populaci cizinců jako celku. Relativně bohaté administrativní zdroje dokumentují legálně pobývající cizince

z různých aspektů (např. pobytový status, hledisko ekonomické aktivity atd.) a zahrnují informace z resortních registrů a databází⁹. Za koordinaci činnosti spojených s integrací cizinců odpovídá Ministerstvo vnitra; úloha Českého statistického úřadu (ČSÚ) spočívá ve sběru dat z jednotlivých zdrojů, jejich následném zpracování a zveřejňování; za nejnámější lze považovat s roční periodicitou vydávanou publikaci „*Cizinci v ČR*“.

Kromě publikací ČSÚ o populaci cizinců je třeba vyzdvihnout v půlročních intervalech vydávaný *Bulletin VÚPSV „Mezinárodní pracovní migrace v ČR“* (Horáková, 1993–2010), který sleduje dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací. Bulletin aktualizuje statistické údaje o cizincích v ČR především z pohledu ekonomické aktivity a souvislosti se změnami na českém trhu práce a demografickým vývojem populace.

Integraci cizinců, zejména z třetích zemí, podporují rozličné projekty. V ČR se po delší období realizuje řada výzkumných (mnohdy i mezinárodních) a realizačních projektů. Tyto projekty, financované z národních a (v poslední době především) evropských zdrojů se zpravidla nezabývají monitoringem integrace a jeho metodikou, ale spíše identifikací bariér integrace imigrantů (převážně výzkumné projekty) nebo konkrétními realizačními aktivitami k usnadnění samotného integračního procesu (převážně projekty nevládních neziskových organizací - NNO). Zatímco realizační projekty poskytují cizincům konkrétní poradenské, asistentské a vzdělávací služby, výzkumné projekty analyzují problematiku z různých tematických hledisek (např. hledisko pracovní integrace, sociální integrace, národnostní hledisko atd.), pomocí různých metodologických přístupů (odborné literatury, statistických dat, terénních šetření atd.).

Z výzkumných studií je třeba upozornit především na čtyřletý výzkumný projekt („*Migrující osoby v České republice 2006–2010, Rákočyzová, Trbola*“), zabývající se pracovní integrací cizinců z třetích zemí v kontextu s integrací sociální. V rámci projektu kombinují řešitelé rozsáhlé kvalitativní šetření (240 hloubkových rozhovorů s příslušníky přistěhovaleckých komunit) s analýzou statistických údajů a dotazníkovým šetřením mezi zaměstnavateli cizinců. Projekt se zaměřuje na aktéry, ovlivňující proces začleňování přistěhovalců do základních struktur v české společnosti, tj. zejména na institucionální rámec integrace. Jedním z jeho výstupů by měla být i formulace kritérií pro monitorování zainteresovaných institucionálních struktur a doporučení pro zlepšení jejich přístupu a postupů v oblasti integrace cizinců v ČR.

Výzkumné aktivity *Institutu pro výzkum reprodukce integrace společnosti při*

Masarykově univerzitě v Brně sledují pracovní integraci cizinců v kontextu jejich národnostního hlediska. Projekty jsou orientovány na jednotlivé národnostní minority a jejich začlenění na český trh práce. Pozornost autorů je věnována zejména třetí nejpočetnější skupině cizinců v ČR - imigrantům z Vietnamu, mající ze všech minorit nejvyšší počet udělených trvalých pobytů i živnostenských oprávnění.

Životní styl Vietnamců a jejich integrační problémy - relativní izolovanost od hlavního proudu české společnosti, odloučení od českého trhu práce a vytvoření specifického prostoru ekonomické reprodukce a relativní soběstačnosti - komparuje ve svých pracích i řada jiných autorů (např. *Nekorjak, Hofirek, 2007; Klvaňová, 2006 atd.*).

Problematika pracovního a sociálního začlenění v závislosti na zemích původu je zkoumána i z antropologické perspektivy (viz. *práce z Etnografického ústavu Akademie věd pod vedením Z. Uherka a práce Y. Leontijevy ze SOU AV*).

Nelegální pobyt cizinců na území ČR a jejich zaměstnanost (vč. „černé či šedé ekonomiky“) je dlouhodobě řešena především odborníky z Přírodovědecké fakulty UK (*výzkumný tým doc. Drbohlava*). Mnohdy se jedná o mezinárodní, komparativní projekty, umožňující celoevropské porovnání¹⁰.

Přístup imigrantů ke vzdělání a trhu práce hodnotí na základě kvantitativních i kvalitativních šetření cizinců ojedinelá studie (GAC, spol. s r. o., a *Jiřího Kocourka, 2008*), která ve svých závěrech zdůrazňuje zejména problém jazykové způsobilosti cizinců; v této souvislosti upozorňuje na skutečnost, že výuka češtiny není v ČR řešena systémově. Práce na základě provedených šetření, spolu s ostatními autory (např. *Požizková, 2008*) mimo jiné dokládá obsazování cizinců na pracovní pozice, které jsou příjmově pod celorepublikovým průměrem.

Jiný pohled na integraci zohledňuje zájmy členů rodiny imigranta a jeho vztahy k nim. Tato tematika je relativně opomíjena, neboť ve většině realizovaných projektů je na cizince nahlíženo jako na jedince, ale podle některých autorů (viz. *např. Nešporová, 2009*) je nutné pohlížet na cizince i jako na člena rodinných sítí. Vychází se z hypotézy, že cizinci, mající v hostitelské zemi rodinu, žijí zpravidla v lepších životních podmínkách a rodinné zázemí významně přispívá k jejich spokojenosti, tím i integraci do hostitelské společnosti.

Problematikou integrace cizinců v ČR se zabývá řada dalších autorů (např. *Klvaňová, Krebs, Lukšíková, Tolarová a další*), podstatné je však zjištění, že soustava **monitorovacích nástrojů pro hodnocení průběhu integrace cizinců z třetích zemí v ČR se v posledním období teprve vytváří.**

Požadavky evropských institucí k monitorování výsledků integračních politik členských zemí EU

V průběhu posledních let (2008–2009) zesiluje tendence přejít od výzkumných studií a projektů k aktivitám a programům politických a výkonných orgánů Evropské unie, tj. od analytických a poznatkových prací ke konkrétním projektům tvorby systémů monitorování a hodnocení integrace cizinců žijících v hostitelských státech. Impuls k tomu daly závěry Rady EU v listopadu 2008. První konkrétní výsledky této linie přinesla **konference o systémech ukazatelů monitorování integrace cizinců ve státech EU, kterou uspořádala německá vláda v Berlíně v červnu 2009.** Jejím přínosem byla jasná orientace na integraci cizinců z třetích zemí, shromáždění oficiálních dat o počtu cizinců, fázích přistěhovalectví, zaměření integračních politik a jejich institucionálním zajištění v 19 členských státech EU a Norsku. Berlínská konference se shodla na základních principech výstavby monitorovacích systémů a hodnocení integračních procesů a politik. Podle těchto principů představují monitorovací a vyhodnocovací procedury

- nástroje jednotlivých členských států k vyhodnocení výsledků členských integračních politik a monitorování celkového vývoje integrace v těchto zemích,
- důležitý základ pro plánování a přijímání rozhodnutí v integrační politice a současně jsou výchozím bodem pro podloženou a objektivní mezinárodní diskusi o integraci přistěhovalců.

Monitorovací systémy mají být založeny na **kvantitativních i kvalitativních indikátorech**. Z hlediska pochopení souvislosti integračních procesů je u *kvantitativních údajů* podstatné jejich členění podle genderových struktur, věkových struktur a sociálního statusu cizinců. *Kvalitativní ukazatele*, získané zpravidla formou speciálních empirických šetření, odrážejí různé postoje imigrantů i hostitelské společnosti k problematice integrace, např. vnímání a přístupy hostitelské společnosti vůči cizincům a naopak postoje cizinců vůči majoritě. Při koncipování monitorovacích procedur je v rámci zemí EU žádoucí široký politický konsenzus jak o způsobech monitorování integrace přistěhovalců, tak o souboru používaných indikátorů.

Z berlínské konference je patrné, že většina evropských členských států disponuje agregátními údaji o cizincích (a/nebo přistěhovalcích narozených v zahraničí). Závěry konference zdůraznily, že do monitorovacích systémů je nutné zahrnovat i údaje o dětech těchto imigrantů a zachytit tak integrační proce-

sy pokračující v druhé (příp. následující) generaci. Vzhledem k podstatně kratší imigrační historii je monitorování druhé generace cizinců problém zejména nových členských států EU, Českou republiku nevyjímaje (*Dokumenty z berlínské konference o monitorování integrace cizinců, 2009*).

Další výrazný impuls pro práci v oblasti monitorování cizinců dalo švédské předsednictví EU (druhá polovina roku 2009). Z jeho iniciativy byly odsouhlaseny základní požadavky na monitorovací indikátory a klíčové oblasti monitoringu. Závěry memoranda předložené konferencí v Malmö (prosinec 2009) dávají konkrétní základ soustavy klíčových ukazatelů, umožňující porovnávání situace mezi jednotlivými členskými státy. Současně byly dány podněty pro obsah i metodiku národních soustav základních ukazatelů/indikátorů sledování a hodnocení integračního procesu cizinců z třetích zemí v jednotlivých zemích.

Memorandum vyúsťuje ve vytipování požadavků na systém monitorovacích ukazatelů. Klíčové ukazatele na evropské úrovni mají být primárně založeny na běžně dostupných (oficiálních) statistikách kvantitativních dat, které jednoduše a srozumitelně charakterizují podstatné pohyby v důležitých oblastech integrační politiky a jsou nákladově přijatelné. Účelné je současně rozvíjet i kvalitativní údaje, získávané realizací nejrůznějších šetření, a to zejména pro získání poznatků u těch oblastí, u kterých statistická data buď úplně chybí, nebo jsou málo validní (v ČR se jedná například o údaje o skutečně dosaženém vzdělání cizinců).

Základem pro evropský systém sledování a hodnocení integračního procesu je obsahová a metodická srovnatelnost (harmonizace) informací mezi členskými státy a mezi časovými obdobími. Z tohoto důvodu budou mít přednost takové indikátory, u nichž byla (nebo v brzké době bude) dosažena obsahová a metodická srovnatelnost na úrovni všech států EU. Současně s tím jsou vymezeny důležité věcné okruhy integrace cizinců, v nichž dosud neexistují srovnatelné (harmonizované) údaje za členské státy. Tyto okruhy budou postupně zpřesňovány a mají pro budoucnost představovat oblasti dalšího rozvoje monitorovacích systémů.

Kromě požadavků na specifikaci pohlaví a věku u cílových skupin cizinců zdůrazňují dokumenty švédského předsednictví zásadní požadavek na porovnávání sociálních a ekonomických charakteristik mezi národní populací (majoritním obyvatelstvem) a cílovou skupinou (cílovými skupinami) cizinců.

Na základě výměny názorů mezi odborníky z členských států byl **identifikován omezený počet oblastí integrace cizinců ze třetích zemí**, na něž je třeba koncentro-

Politická oblast	Klíčové ukazatele
Zaměstnanost	- míra zaměstnanosti - míra nezaměstnanosti - míra ekonomické aktivity
Vzdělání, vzdělávání	- nejvyšší dosažené vzdělání (podíl populace s terciárním, sekundárním a základním nebo nižším než základním vzděláním) - podíl 15letých dosahujících nízkých výsledků (ve čtení, matematice a dalších předmětech) - podíl 30–34letých s dosaženým terciárním vzděláním - podíl osob předčasně ukončujících vzdělání a odborný výcvik
Sociální status, riziko sociálního vyloučení	- mediánový čistý příjem (mediánový čistý příjem přistěhovalcké populace jako podíl na mediánovém čistém příjmu celé populace) - míra ohrožení chudobou - podíl populace s čistým disponibilním příjmem nižším než 60 % národního mediánu) - podíl populace pocítující svůj zdravotní stav jako dobrý nebo špatný - míra majetných a nemajetných mezi přistěhovalci a celou populací
Občanské aktivity ¹¹	- podíl přistěhovalců, kteří získali občanství - podíl přistěhovalců s povolením k trvalému/dlouhodobému pobytu - podíl přistěhovalců mezi zvolenými zástupci

vat politické úsilí a odbornou pozornost. Konkrétně se jedná o

- zaměstnanost,
- vzdělání (vzdělávání),
- sociální status a riziko sociálního vyloučení,
- občanské aktivity.

Zaměstnanost cizinců ze třetích zemí je považována za zásadní složku jejich integrace v majoritní společnosti a úsilí o vzdělání je klíčovým předpokladem přistěhovalců stát se aktivnějšími a úspěšnými členy společnosti hostitelského státu. Pro vstup a zapojení do společenských vztahů hostitelského státu je podstatný nejen přístup na trh práce, ale též sociální status a míra rizik sociálního vyloučení přistěhovalců. Za neméně důležitou integrační oblast je považována účast cizinců na občanských aktivitách, neboť rozvíjí jejich integraci do většinové společnosti a posiluje pocit sounáležitosti k ní.

V každé z těchto oblastí integračních politik byl vymezen **relativně malý okruh konkrétních klíčových ukazatelů** určujících uzlové body pokroku v integračním procesu (viz přehled v rámečku).

Závěry švédského předsednictví vycházejí z přesvědčení, že hodnoty klíčových ukazatelů srovnatelné mezi členskými státy se budou opírat o výsledky výběrových šetření organizovaných a koordinovaných Eurostatem. Konkrétně se jedná o „Výběrové šetření pracovních sil“ (VŠPS, Labour Force Survey) a „Příjmy a životní podmínky domácností“ (EU-Statistics of Income and Living Conditions)¹².

Pokud jde o ukazatele z tzv. „rozvojových oblastí“ - tj. oblastí, které většina členských států považuje z hlediska sledování národních procesů integrace cizinců za důležité, ale za které dosud neexistují srovnatelné údaje (resp. údaje sledované a harmonizované Eurostatem), doporučuje švédské předsednictví tyto indikátory - sebezaměstnaní, jazykové znalosti, zkušenosti s diskriminací, důvěra v instituce

veřejné správy, voličská účast cílové populace oprávněných voličů a pocit sounáležitosti se společností hostitelského státu.

Další ze základních požadavků na používané indikátory je vytvoření dlouhodobých časových řad, vypovídajících o vývoji konkrétní oblasti integrace v čase. Shrneme-li požadavky švédského předsednictví, je třeba monitorovací indikátory založit na srovnatelnosti jednotlivých států, časové srovnatelnosti vývoje konkrétních indikátorů a srovnatelnosti pro odlišné části populace. Monitorovací indikátory integrace cizinců z třetích zemí by měly být dále produktově a nákladově efektivní (založené na existujících a pravidelně sbíraných datech) a jednoduché pro pochopení i interpretaci.

Závěr - Zhodnocení tvorby domácího monitorovacího systému integrace cizinců z třetích zemí v kontextu požadavků evropských institucí

Jak již bylo dříve naznačeno, vytváření soustavy ukazatelů na celostátní úrovni monitorujících výsledky procesů a politik integrace cizinců z třetích zemí se v ČR nachází v **počáteční fázi**¹³. Týká se to jak relativně samostatného národního systému shromažďování a hodnocení informací na centrální úrovni, tak, a to zejména, plnění požadavků švédského předsednictví na obsah a metodiku klíčových monitorovacích ukazatelů s důrazem na porovnávání stavu a vývoje integračních procesů a politik mezi členskými státy.

Základem utváření centrálního monitoringu je **zhodnocení informačních zdrojů** využitelných ke stanovení souboru monitorovacích ukazatelů. O integraci cizinců z třetích zemí existují v České republice tři okruhy potenciálních zdrojů informací:

a) **administrativní databáze ústředních orgánů** (příp. speciálních institucí pově-

řených sběrem a zpracováním relevantních dat) s kompetencí v konkrétních oblastech života cizinců v ČR,

- b) **výběrová šetření ČSÚ**, jejichž objektem je souhrn obyvatelstva a cizinci zde představují pouze dílčí soubor s podmnožinou cizinců z třetích zemí,
- c) **díličí i shrnující poznatky studií** výzkumných a analytických pracovišť, orgánů samospráv, aktivit neziskových občanských organizací, týkající se cizinců.

Analýza informačních zdrojů dochází k závěru, že v nejbližších letech jsou pro koncipování soustavy základních ukazatelů monitorování a hodnocení integračních politik na centrální úrovni v ČR využitelné jen *administrativní databáze* ústředních orgánů a institucí. Ty, přes řadu omezení a mezer, poskytují významné soubory informací z okruhu pobytu, zaměstnanosti, vzdělávání i sociálního statusu cizinců z třetích zemí. Problémy těchto databází vyplývají zejména ze skutečnosti, že nejsou primárně určeny pro statistické účely, ale slouží k zajišťování výkonu státní správy v příslušných oblastech. Jednotlivé dílčí okruhy nejsou navzájem propojeny, získávání individuálních dat o cizincích z třetích zemí je velmi omezeno. V důsledku toho jsou zjišťovány rozdíly např. mezi evidencí pobytu cizinců (údaje MV ČR) a evidencí jejich zaměstnanosti (údaje MPSV a MPO), obdobně neexistují informace o předčasném ukončení povinné školní docházky dětí cizinců z třetích zemí. Rovněž třídění údajů podle zvolených kritérií a komparace poznatků o cizincích z třetích zemí se skupinou všech cizinců v ČR a s majoritní českou populací naráží na řadu problémů a bariér; typická je absence průkazných informací o úrovni vzdělání cizinců z třetích zemí přicházejících do ČR. Lze předpokládat, že většina těchto problémů bude postupně odstraňována realizací „Konceptce výběru a zpracování statistických údajů spojených s migrací a integrací cizinců na území České republiky“, kterou v letošním roce (2010) předkládá ČSÚ vládě České republiky.

Podle požadavků evropských institucí mají být základem pro identifikaci klíčových ukazatelů (srovnatelnosti stavu a vývoje integrace cizinců mezi členskými státy) *výběrová šetření ČSÚ* zaměřená na zaměstnanost obyvatelstva a životní podmínky domácností. Tato šetření se však nemohou v nejbližší době stát základem monitorovacího systému integrace cizinců v ČR. Příčin pro to je několik. Hlavní příčina spočívá v nízké reprezentativnosti souboru cizinců ve výběrovém vzorku sledovaných domácností a cílového podsouboru cizinců z třetích zemí vzhledem k dosavadnímu relativně nízkému zastoupení těchto cizinců v populaci. Například ve výběrovém šetření pracovních sil (LFS) jsou cizinci z třetích zemí zachyceni v roz-

sahu cca 600 osob, což při zobecnění na populaci představovalo v roce 2009 zhruba 50 tis. osob, tj. méně než čtvrtinu z rozsahu zaměstnaných cizinců z třetích zemí zjišťovaných z administrativních zdrojů MPSV a MPO. Nízká reprezentativnost souboru a tím validita údajů za cizince celkem a skupinu cizinců z třetích zemí vyplývá i ze šetření o příjmech a životních podmínkách domácností (EU-SILC). Rovněž toto šetření, zabývající se například rozdělením čistých peněžních příjmů na osobu v domácnosti, je primárně určeno k šetření za souhrn domácností. Nízká spolehlivost (věrohodnost) zjištěných poznatků vyplývá u uvedených šetření nejen z malé velikosti výběrového vzorku, který nemůže populaci cizinců žijících v ČR reprezentovat, ale i z metod jejich výběru; šetření nezohledňuje jiné územní rozložení cizinců, než má populace v ČR; výběrová šetření jsou rovněž realizována pouze v trvale obydlených domech v individuálních domácnostech, nikoliv v hromadných ubytovacích zařízeních, v nichž žije významná část cizinců z třetích zemí. Problémy se vyskytují i při sběru dat, neboť u cílové skupiny cizinců je obecně vyšší nedůvěra odpovídat na otázky šetření (podstatně vyšší podíl odmítnutí odpovědi/nonresponze); panují zde obavy ze zásahu státní správy a situaci komplikují jazykové bariéry.

Pokud jde o souhrnné a zobecněné poznatky *různých výzkumných studií a aktivit*, zaměřených na podrobnější analýzy a praktické ovlivňování dílčích procesů integrace cizinců v ČR, jsou významně využitelné pro podrobnější hodnocení, komentáře a ilustrace stavu vývoje centrálně sledovaných ukazatelů integrace, ale nelze z nich vytvořit základ komplexního centrálního systému sledování.

Z uvedeného je zřejmé, že **v ČR nelze v současné době zajistit bezprostřední obsahovou a metodickou srovnatelnost s klíčovými ukazateli integračního procesu předpokládanými v harmonizovaném evropském systému**. Vytvoření systému založeného na výběrových šetřeních bude vyžadovat delší čas, vyšší pracovní vklady a především finanční náklady.

S vytvářením národního systému základních ukazatelů, charakterizujícího stav a pohyb integračních procesů a politik ve vztahu k cizincům z třetích zemí, je však přesto účelné začít. Vyžaduje to jak počet těchto cizinců legálně pobývajících na území ČR, tak sociálně-ekonomická fáze, v níž se integrační procesy a politiky v současnosti nacházejí (prolínání první generace migrantů s druhou, dosud převážně nedospělou generační vrstvou, sjednocování rodin, migrační záměry a integrační úsilí jednotlivých cizinců aj. při značné diferenciaci CTZ podle zemí původu, resp. národností). Založení soustavy umožňují v současné době admini-

strativní databáze, které, přes dílčí problémy v rozsahu a kvalitě informací, poskytují v řadě okruhů významné a plně dostačující poznatky. Je třeba si uvědomit, že i vytvoření této soustavy ukazatelů (centrálně monitorujících integraci cizinců na základě administrativních dat) bude dlouhodobý, zřejmě několikaletý proces.

Při tvorbě českého monitorovacího systému integrace cizinců z třetích zemí bude účelné, obdobně jako v dokumentech švédského předsednictví, soustředit se na omezený počet nejdůležitějších tematických okruhů a v každém okruhu vymezit omezený počet klíčových ukazatelů, charakterizujících podstatné stránky integrace. Za důležité okruhy integrace cizinců z třetích zemí lze bezpochyby považovat kategorie pobytu, zaměstnanost a přístup cizinců na domácí trh práce, vzdělávání cizinců, sociální začlenění, sociální dávky a zdravotní péči. Přitom bude nezbytné rozptýlené údaje soustředit do uceleného systému, pokusit se zajistit dosud chybějící informace (např. úroveň nejvyššího dosaženého vzdělání, úroveň dosahovaných příjmů atd.) a zlepšit kvalitu těchto informací. Současně je nutné vytvořit soubor komparativních (srovnávacích) indikátorů, zajišťujících relace k obyvatelstvu ČR a skupině všech cizinců na českém území a zajistit srovnatelnost sledovaných indikátorů v průběhu jejich vývoje.

1 Cizinci z třetích zemí v ČR jsou osoby, které pobývají buď dočasně (minimálně nad 90 dní na základě víza), nebo trvale na území republiky a které mají občanství států členských států Evropské unie, další státy Evropského hospodářského prostoru (Norsko, Island), Švýcarsko a Lichtenštejnsko. Pokud tato osoba nabude českého občanství, přestává být cizincem.

V ČR jsou uvedenou charakteristikou jednoznačně vymezeny osoby, které jsou cílovou skupinou procesů politik integrace cizinců. V jiných členských státech EU (a dalších výše uvedených státech) může být okruh těchto skupin širší. Zahnuje i ty občany příslušného státu, kteří se narodili v třetích zemích nebo se narodili v členském státě jako potomci cizinců z třetích zemí nebo občanů členských států, kteří se narodili v třetích zemích. To odráží různé postupné fáze přistěhovalectví, je však zdrojem nejasností ve vymezení okruhu osob zahrnovaných do oblasti integračních procesů a politik.

2 Údaje převzaty z podkladů Berlínské konference o monitorovacích ukazatelích integrace (2009). Mají orientační charakter vzhledem k rozdílnosti přístupu jednotlivých států k zahrnování imigrantů do okruhu cizinců z třetích zemí, resp. do okruhu osob, které jsou objekty politiky integrace (viz pozn. 1). Udávány rozsah imigrantů z třetích zemí je ovlivňován nejen fází přistěhovalectví, ale též historickými a politickými faktory; např. Francie udává relativně malý podíl všech cizinců na obyvatelstvu - 5,5 % (cizinců z třetích zemí cca 3,7 %), a to proto, že prakticky všichni přistěhovanci z bývalých francouzských kolonií jsou občany Francie a nejsou na ně vztahovány integrační politiky.

3 Rada Evropy přijala „Úmluvu o účasti cizinců na veřejném životě“; tato oblast se stane dalším důležitým okruhem integračních procesů. Úmluva je v současné době předmětem ratifikačních procesů v evropských státech včetně České republiky.

- 4 Viz „Zprávy o realizaci Konceptu integrace cizinců a návrhu dalšího postupu“, vč. určení objemu finančních prostředků k těmto účelům. Základním cílem vlády je přiblížit postavení legálně, dlouhodobě žijících cizinců právnímu postavení českých občanů, systematicky ochraňovat jejich práva a odstraňovat překážky bránící jejich integraci do české společnosti.
- 5 Zpracováno na základě sekundární analýzy zahraničních studií, týkajících se integrace cizinců a využitelnosti jejich poznatků pro monitoring integrace cizinců v ČR, Musil, J., 2009.
- 6 Integrovaná politika a její hodnocení je v mezinárodních studiích zpravidla spojována s politikou migrační, neboť obě oblasti spolu úzce souvisí.
- 7 Bruselské nezávislé výzkumné centrum Migration Policy Group se zabývá analýzou politik a projektů v oblasti mobility a sociální rovnosti.
- 8 Konkrétně se jednalo o německý region Thein-Main zastoupený Institutem pro hospodářství, práci a kulturu (IWAK) jako nositelem projektu, holandský region Enschede zastoupený poradenskou společností ACTIVA a region Vídeň zastoupený Společností Paula Lazarsfelda.
- 9 Zdroje dat o počtu cizinců, jejich demografických charakteristikách, o získávání státního občanství, vnitřní a přeshraniční nelegální migraci poskytuje Ministerstvo vnitra a Služba cizinecké policie, údaje o ekonomické aktivitě cizinců Ministerstvo práce a sociálních věcí (za kategorie cizinců-zaměstnanců) a Ministerstvo průmyslu a obchodu (za kategorii cizinců s živnostenským oprávněním), údaje o vzdělávání cizinců Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, resp. Ústav pro informace ve vzdělávání, problematika zdravotní péče o cizince je v gesci Ministerstva zdravotnictví, kriminalita cizinců v gesci Ministerstva spravedlnosti atd.
- 10 Jako příklad lze uvést výzkumný projekt „Mezinárodní migrace a nelegální pracovní aktivity migrantů v Česku v širším evropském kontextu“ Drbohlav a kol. 2005–2008), který se zabývá poznáním důvodů příchodu cizinců, charakteristikami ilegálních migrantů, jejich životním stylem i pravděpodobného budoucího chování. Výzkum probíhá pod vedením European Science Foundation a ICMPPD ve Vídni za účasti devíti zemí EU a Švýcarska.
- 11 Členské státy v současné době nemají jednotný názor na ukazatele v oblasti občanských aktivit. Názory se liší podle cílů a regulačních rámců integračních politik v jednotlivých členských státech, to se zejména týká volebního práva cizinců na místní úrovni. Oblast aktivního občanství je nicméně důležitá rozvojová oblast, s ohledem na to, že účast přistěhovalců na demokratických procesech jako aktivních občanů podporuje jejich integraci a posiluje smysl přináležitosti.
- 12 O výsledky VŠPS se opírají klíčové ukazatele v oblastech „Zaměstnanost“ a „Vzdělání (vzdělávání)“; výsledky šetření „Příjmy a životní podmínky domácností“ jsou předpokladem pro klíčové ukazatele v politické oblasti „Sociální status, riziko sociálního vyloučení“.
- 13 Viz Projekt Ministerstva vnitra financovaný z Evropského integračního fondu „Metodika monitorovacích nástrojů integračního procesu cizinců z třetích zemí v ČR“ Vavrečková, Baštyř, VÚPSV, 2. pol. 2009, 2010.

Literatura:

- Angel, M. et al. *Immigrant Integration Indicators - Proposal for Contributions to the Formulation of a System of Common Integration Indicators*. 2007. [online 19.11. 2009] www.woodc.nl/images/1365_full-text_tcm44-80242.pdf.
- Baštyř, I. - Vavrečková, J. Information systems about regional labour markets in the Czech Republic operated by the Czech Statistical Office. In Larsen, Ch. et al (Eds) *Information Systems for Regional Labour Market Monitoring*. München: Institute of Applied Informatics, 2009.
- Cizinci v České republice*. Praha: ČSÚ, 2008.

- Common Basic Principles for Immigrant Integration in the European Union*, dokument Rady 14615 ze dne 19. listopadu 2004.
- Drbohlav, D. et al. *Mezinárodní migrace a nelegální pracovní aktivity migrantů v Česku v širším evropském kontextu*. Praha: PiF UK, 2008.
- Drbohlav, D. - Lachmanová - Medová, Z. *Prominstat Report on the Czech Republic*. online: http://www.prominstat.eu/drupal/?q=systemfiles/PROMINSTAT_Country_Report_Czech_Republic.pdf
- Dokumenty z berlínského konference o monitorování integrace cizinců, 2009*
- Entzinger, H. - Biezeveld, R. *Benchmarking in Immigrant Integration Rotterdam: European Research Centre on Migration and Ethnic Relations*. 2003. [online cit. 15.11. 2009] http://ec.europa.eu/justice_home/funding/2004_2007/doc/study_indicators_integration.pdf
- GAC, spol. s r. o. - Kocourek, J. *Analýza přístupu žen imigrantek a mužů imigrantů ke vzdělávání a na trh práce v České republice*. Praha: 2007.
- Horáková, M. *Dlouhodobé trendy ve vývoji pracovních migrací v České republice*. Praha: VÚPSV, 2009.
- Horáková, M. *Mezinárodní pracovní migrace*. Bulletin, Praha: VÚPSV, 2009.
- Indicators of Integration final report*. Londýn: Home Office, 2004. [online cit. 2009 12-11], <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs04/dpr28.pdf>
- Kate, M.-A. - Niessen, J. *Guide to Locating Migration Policies in the European Commission - 2nd Editions*. Brusel: EPIM a MPG, 2008.
- Klvaňová, R. Inclusion and exclusion in the biographies of migrants from the post-Soviet Union in the Czech Republic in a transnational perspective. In *Ethnicity, Belonging, Biography and Ethnography*. Goettingen: Georg-August-University, 2007.
- Koncepce výběru a zpracování statistických údajů spojených s migrací a integrací cizinců na území České republiky*. Praha: Český statistický úřad, 2006. [online cit. 15.11. 2009] www.czso.cz/.../cizinci.../1ENDkoncepce_stat_udaj_2006_vcprp.doc
- Larsen, Ch. et al. *Monitoringkonzept zur Arbeitsmarktintegration von Migrantinnen und Migranten für europäische Regionen und seine Umsetzung im Kreis Offenbach*. Frankfurt am M.: IWAK, 2009.
- Nekorjak, M. - Hofírek, O. *Vietnamští imigranti a český trh práce - paralely a rozdíly s ukrajinskou pracovní migrací*. Praha: VŠE, 2007.
- Nešporová, O. *Rodiny přistěhovalců I*. Praha: VÚPSV, 2007.
- Nešporová, O. - Kuchařová, V. *Rodiny přistěhovalců II*. Praha: VÚPSV, 2009.
- Niessen, J. - Schibel, Y. *Handbook on Integration for Policy Makers and Practitioners*. Brusel: European Commission, 2004.

- Niessen, J. et al. *Migrant Integration Policy Index*. Brusel: British Council a Migration Policy Group, 2007.
- Poulain, M. P. - Nicloas-Singleton, A. *THESIM: Towards Harmonised European Statistics on International Migration*. Louvain: Presses universitaires de Louvain, 2006.
- Pořízková, H. *Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice; postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace*. Praha: VÚPSV, 2007.
- Rákoczyová, M. et al. *Zaměstnavatelé zahraničních pracovníků v České republice a jejich role v procesu sociální integrace; analýza poptávky po zahraniční pracovní síle*. Praha: VÚPSV, 2007.
- Rákoczyová, M. *Migrující osoby v České republice - postavení na trhu práce a sociální integrace*. Praha: VÚPSV, 2006.
- Rákoczyová, M. - Trbala, R. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR*. Praha: VÚPSV, 2008.
- Rovnost příležitosti při vzdělávání cizinců v ČR*. Tematická zpráva České školní inspekce. Praha: 2008.
- Společný program pro integraci - Rámec pro integraci státních příslušníků třetích zemí v Evropské unii* COMM 2005 (389) (EU).
- Statistická ročenka školství*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání, 2008.
- Statistická ročenka trhu práce v České republice 2008, 2009*. Praha: MPSV 2009, 2010.
- Stockholmský program*. 2009. Evropská komise. [online cit. 15.11. 2009] <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st14/st14449.en09.pdf>
- Vavrečková, J. - Baštyř I. *Metodika hodnocení monitorovacích nástrojů integračního procesu cizinců z třetích zemí v ČR*. Praha: VÚPSV, 2009.
- Vavrečková, J. - Baštyř, I. Informace o řešeném projektu „Metodika hodnocení monitorovacích nástrojů integračního procesu cizinců z třetích zemí v ČR - I. fáze. Forum sociální politiky, 2010, č. 2, s. 29.
- Vavrečková, J. VET and employment-related mobility and migration. In: Czesaná, V., Šimová, Z. (eds.): *VET Research Report 2009*. ReferNet ČR, Praha 2010.
- Uherek, Z. - Hošková, S. - Očenášek, J. *Uspěšné a neúspěšné integrace cizinců*. Praha: Etnografický ústav AV ČR, 2002.
- Výzkumný projekt COMPSTAT - Comparing National Data Sources in the Field of Migration and Integration. Výzkumný projekt PROMINSTAT - Promoting Comparative Quantitative Research in the Field of Migration and Integration in Europe. <http://www.prominstat.eu/drupal/?q=node/64>
- Zpráva o realizaci Konceptu integrace cizinců v roce 2006 a návrh dalšího postupu*. Praha: MPSV, 2007.

Autoři působí ve VÚPSV a různým aspektům migrace se věnují dlouhodobě.

Vzhledem k tomu, že za jeden z indikátorů integrace je považována zaměstnanost, pro ilustraci uvádíme několik údajů o nelegálním zaměstnávání cizinců na českém trhu práce v roce 2009, jak vyplynuly z kontrolní činnosti úřadů práce. Ty v roce 2009 uskutečnily 11 149 kontrolních akcí, z toho 1898 u zaměstnavatelů, kteří zaměstnávali i zahraniční pracovníky. Celkem v tomto roce zkontrolovaly 19 089 zahraničních pracovníků. Výkon nelegální práce umožnilo 401 zaměstnavatelů a byl zjištěn u 3170 cizinců, což je 827 případů více než v předchozím roce. Nejčastěji pracovali v následujících oblastech: administrativní a podpůrné činnosti, stavebnictví, zpracovatelský průmysl, velkoobchod a maloobchod a opravy a údržba motorových vozidel. Nejvíce podnětů k těmto kontrolám podaly inspektoři cizinecké policie a celní úřady. Nejpočetnější skupiny nelegálně a neohlášeně (na ÚP) zaměstnávaných zahraničních pracovníků tvořili v roce 2009 občané zemí uvedených v tabulce.

Státy EU/EHP	Počet pracovníků neohlášených úřadu práce	Třetí země	Počet nelegálně zaměstnaných pracovníků	Počet pracovníků neohlášených úřadu práce
Slovensko	2998	Ukrajina	1 357	160
Polsko	735	Vietnam	1 027	178
Bulharsko	333	Mongolsko	374	9
Rumunsko	303	Moldavsko	226	15
Německo	57	Uzbekistán	59	0

Zdroj: MPSV